

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το 13^ο Ενημερωτικό Σημείωμα για τη Γυναικεία Επιχειρηματικότητα του Παρατηρητηρίου της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ι.Φ.) εντάσσεται στο θεματικό πεδίο “Γυναίκες και Οικονομία”. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται στατιστικά δεδομένα για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

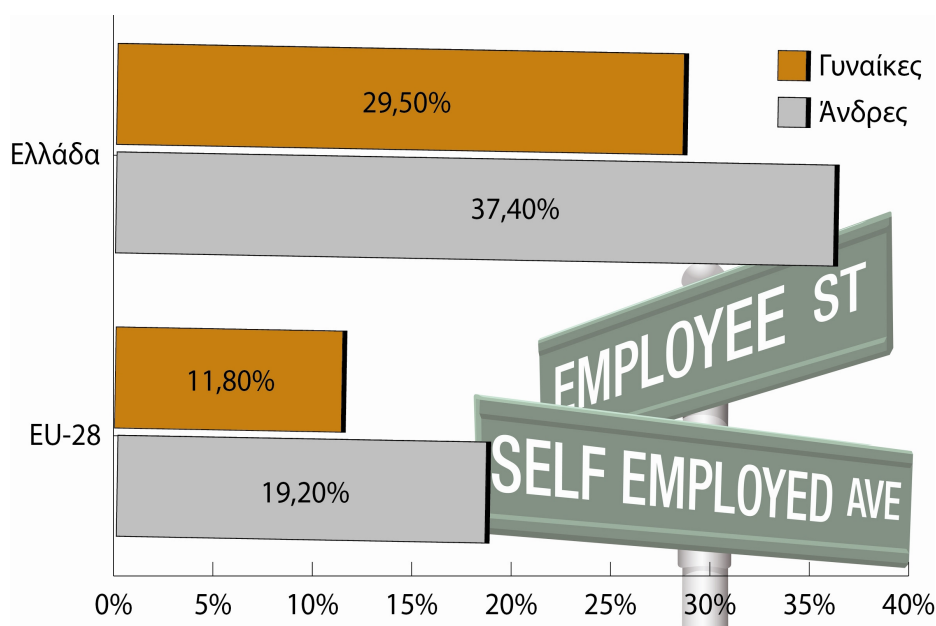
Ένα θέμα, το οποίο παραμένει ανοικτό για αρκετά χρόνια, είναι η αποδοχή από όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενός κοινού ορισμού για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Δεν υπάρχει κοινή γραμμή σε όλες τις χώρες (π.χ. ορισμένες χώρες εστιάζουν στα αυτοαπασχολούμενα άτομα, ενώ άλλες συμπεριλαμβάνουν στην επιχειρηματικότητα την άσκηση ελεύθερου ιατρικού επαγγέλματος). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συνήθως, χρησιμοποιεί τον ακόλουθο ορισμό για τον σχεδιασμό και την άσκηση πολιτικής: ο όρος γυναικεία επιχειρηματικότητα αφορά επιχειρήσεις στις οποίες τουλάχιστον το 50% της ιδιοκτησίας ανήκει σε γυναίκα και η ουσιαστική/ενεργητική διαχείριση της επιχείρησης ασκείται από γυναίκα (σωρευτικά και οι δύο προϋποθέσεις).

Γράφημα 1: Ποσοστά αυτοαπασχολούμενων γυναικών επί του συνόλου των αυτοαπασχολούμενων (Ελλάδα, ΕΕ-28, 2016)

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, οι γυναίκες επιχειρηματίες κατέχουν κάτι περισσότερο από το 30% των επίσημα καταχωρημένων επιχειρήσεων παγκοσμίως. Αντίστοιχα ποσοστά βλέπουμε τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου περίπου το 1/3 των αυτοαπασχολούμενων ατόμων είναι γυναίκες.

Γράφημα 2: Ποσοστά αυτοαπασχολούμενων ατόμων επί του συνόλου των εργαζομένων (Ελλάδα, ΕΕ-28, 2016)

Για την Ελλάδα, το 2016, τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων γυναικών και ανδρών επί του συνόλου του εργατικού δυναμικού τα οποία καταγράφηκαν, είναι αρκετά αυξημένα σε σχέση με την ΕΕ-28, γεγονός που ισχύει και για παλαιότερα έτη.

Πιο συγκεκριμένα, αναλύοντας τον δείκτη αυτοαπασχόλησης για το 2016, διαπιστώνουμε ότι στην Ελλάδα το 29,50% του συνόλου των γυναικών εργαζομένων αυτοαπασχολείται, σε αντίθεση με την ΕΕ-28 όπου οι αυτοαπασχολούμενες γυναίκες αποτελούν το 11,80% επί του συνόλου. Γενικότερα, από το 2007 (πρώτο έτος της βάσης δεδομένων του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) για τον συγκεκριμένο δείκτη), η Ελλάδα κατέχει τα πρωτεία στα ποσοστά αυτοαπασχόλησης των γυναικών, στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ένας όρος που συχνά χαρακτηρίζει ένα μεγάλο κομμάτι των ατόμων που αυτοαπασχολούνται είναι αυτός της “ψευδούς” αυτοαπασχόλησης. Η “ψευδής” αυτοαπασχόληση (bogus self-employment) χαρακτηρίζεται με βάση 4 στοιχεία:

- α) την εξάρτηση από έναν πελάτη
- β) την ύπαρξη τακτικών αποδοχών
- γ) την αδυναμία απόφασης για πρόσληψη προσωπικού (επιχειρήσεις χωρίς υπαλλήλους) και
- δ) την γενικότερη αδυναμία για λήψη σημαντικών αποφάσεων.

Στο παρακάτω γράφημα βλέπουμε τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων ατόμων χωρίς υπαλλήλους για το Β' Τρίμηνο του έτους 2017.

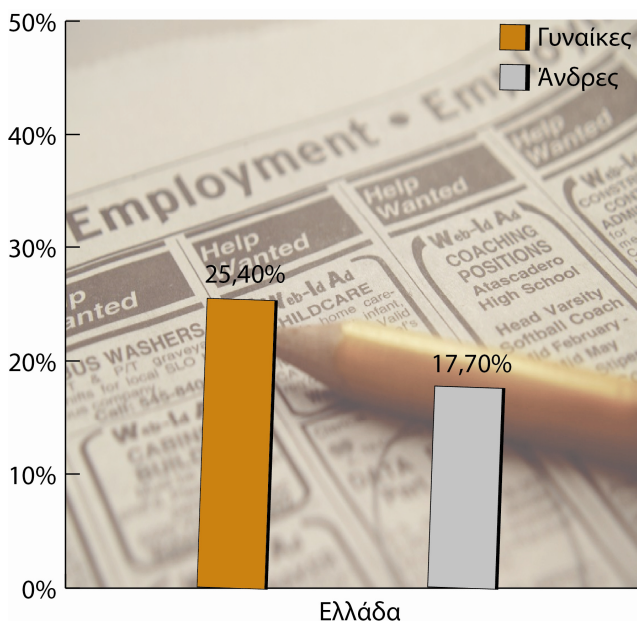
Γράφημα 3: Ποσοστά αυτοαπασχολούμενων ατόμων χωρίς υπαλλήλους (Ελλάδα, Β' Τρίμηνο 2017)

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων ατόμων στην Ελλάδα, το τελευταίο τρίμηνο του 2016, μειώθηκε λόγω της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού συστήματος με τον νόμο 4387/2016.

Μία ακόμα έννοια η οποία συνδέεται με την επιχειρηματικότητα, είναι αυτή της ανεργίας. Όπως θα δούμε παρακάτω, η ανεργία μπορεί να οδηγήσει τον πληθυσμό μιας οικονομίας, γυναίκες και άνδρες σε διάφορες μορφές επιχειρηματικότητας.

Γράφημα 4: Ποσοστά ανεργίας ανά φύλο (Ελλάδα, Β' τρίμηνο του 2017)

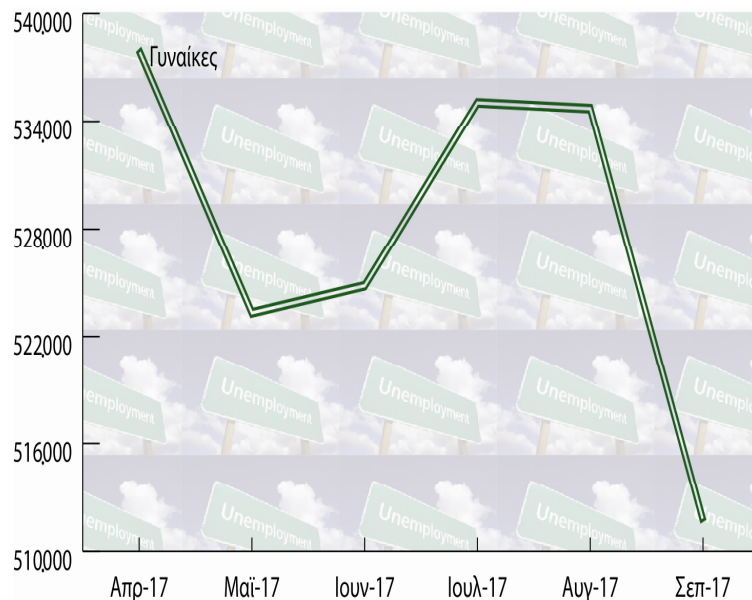
Το Β' τρίμηνο του 2017 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα έφτασε το 25,4% (547.100) έναντι 17,7% (469.500) των ανδρών. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι μέσα στο Β' Τρίμηνο συμπεριλαμβάνεται η έναρξη της καλοκαιρινής περιόδου, η οποία σηματοδοτεί αύξηση της εποχικής απασχόλησης, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές στον αριθμό των ανέργων από τον μήνα Απρίλιο και μετά.

Ενδεικτικά, με βάση τα στοιχεία του Ο.Α.Ε.Δ. για την ανεργία, το ποσοστό των ανέργων γυναικών τον Μάιο μειώθηκε κατά 2,71% (14.621 γυναίκες) σε αντίθεση με την μείωση για τους άνδρες που ανέρχεται σε 6,21 ποσοστιαίες μονάδες (20.355 άνδρες). Ωστόσο, εξετάζοντας τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για τους επόμενους μήνες, παρατηρούμε μια σταθερά σταδιακή μείωση της ανεργίας των ανδρών από τον Απρίλιο έως τον Σεπτέμβριο, κάτι που δεν ισχύει για τις γυναίκες, οι οποίες προφανώς δεν επωφελούνται από την εποχική απασχόληση στον ίδιο βαθμό που επωφελούνται οι άνδρες. Ειδικότερα από τον Απρίλιο έως τον Αύγουστο ο αριθμός των ανέργων ανδρών μειώθηκε κατά 34.500, έναντι μόλις 3.219 των ανέργων γυναικών.

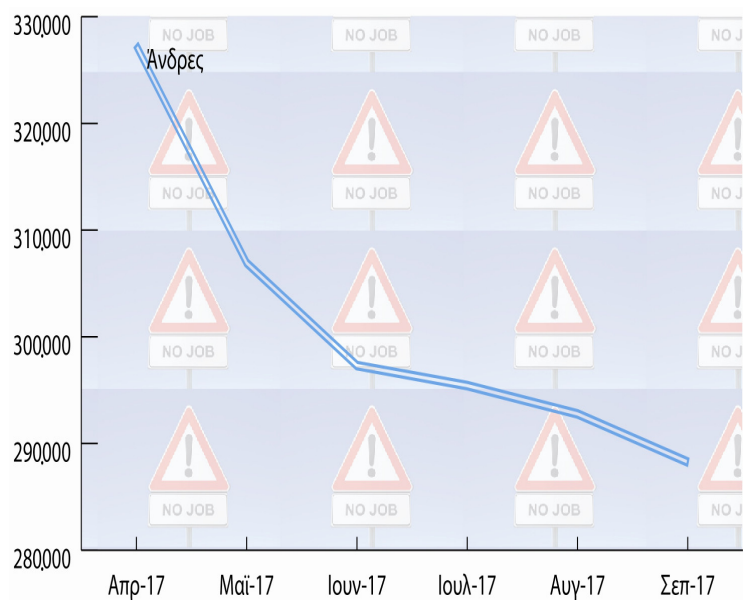
Πίνακας 1: Σύνολο ανέργων γυναικών και ανδρών (Ελλάδα, Απρίλιος-Οκτώβριος 2017)

Μήνας	Άνδρες	Γυναίκες
Απρ-17	327.275	537.934
Μαϊ-17	306.920	523.313
Ιουν-17	297.303	524.821
Ιουλ-17	295.428	535.037
Αυγ-17	292.775	534.715
Σεπ-17	288.262	511.702
Οκτ-17	300.550	523.967

Γράφημα 5: Σύνολο ανέργων γυναικών (Ελλάδα, Απρίλιος-Σεπτέμβριος 2017)

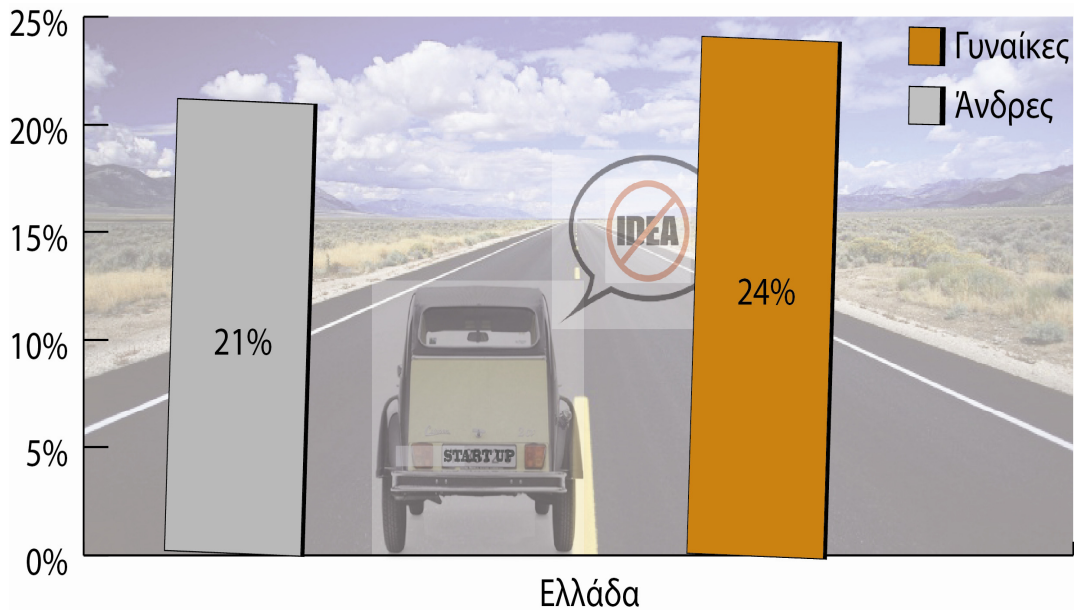
Γράφημα 6: Σύνολο ανέργων ανδρών (Ελλάδα, Απρίλιος-Σεπτέμβριος 2017)

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) για την επιχειρηματικότητα, η περίπτωση στην οποία το άτομο ωθείται στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω έλλειψης άλλων επιλογών εργασίας ονομάζεται επιχειρηματικότητα ανάγκης. Στην χώρα μας, λόγω των αυξημένων ποσοστών ανεργίας, η έναρξη

μιας επιχείρησης αποτελεί περισσότερο μία επιλογή βιοπορισμού παρά μία επιλογή αξιοποίησης πραγματικών επιχειρηματικών ευκαιριών. Θετική εξέλιξη είναι πάντως το γεγονός ότι το 2015 καταγράφεται το χαμηλότερο ποσοστό επιχειρηματιών ανάγκης από το 2008, έτος κατά το οποίο θεωρείται ότι ξεκίνησε η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Γενικά, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα, η επιχειρηματικότητα ανάγκης, αν και είναι μεγαλύτερη στις γυναίκες, δεν απέχει ιδιαίτερα από τους άνδρες (24% έναντι 21%).

Γράφημα 7: Επιχειρηματικότητα ανάγκης γυναικών και ανδρών (Ελλάδα, 2015-2016)

Σε κάθε περίπτωση, η έναρξη μιας νέας επιχείρησης, είτε για λόγους αξιοποίησης επιχειρηματικών ευκαιριών είτε για λόγους ανάγκης, χαρακτηρίζεται από τον όρο επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων. Η ποσοστιαία κατανομή της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων στην Ελλάδα κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για το έτος 2015 παρουσιάζεται στο παρακάτω γράφημα:

Γράφημα 8: Ποσοστιαία κατανομή της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων στην Ελλάδα κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (Ελλάδα, 2015)

Η γυναικεία επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων αυξήθηκε το 2015 σε 6% (περίπου 210.000 γυναίκες) από 5,8% το 2014, ενώ στους άνδρες μειώθηκε σε 7,5% (περίπου 250.000 άνδρες) από 9,9% το 2014.

Γράφημα 9: Εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο (Ελλάδα, 2003-2015)

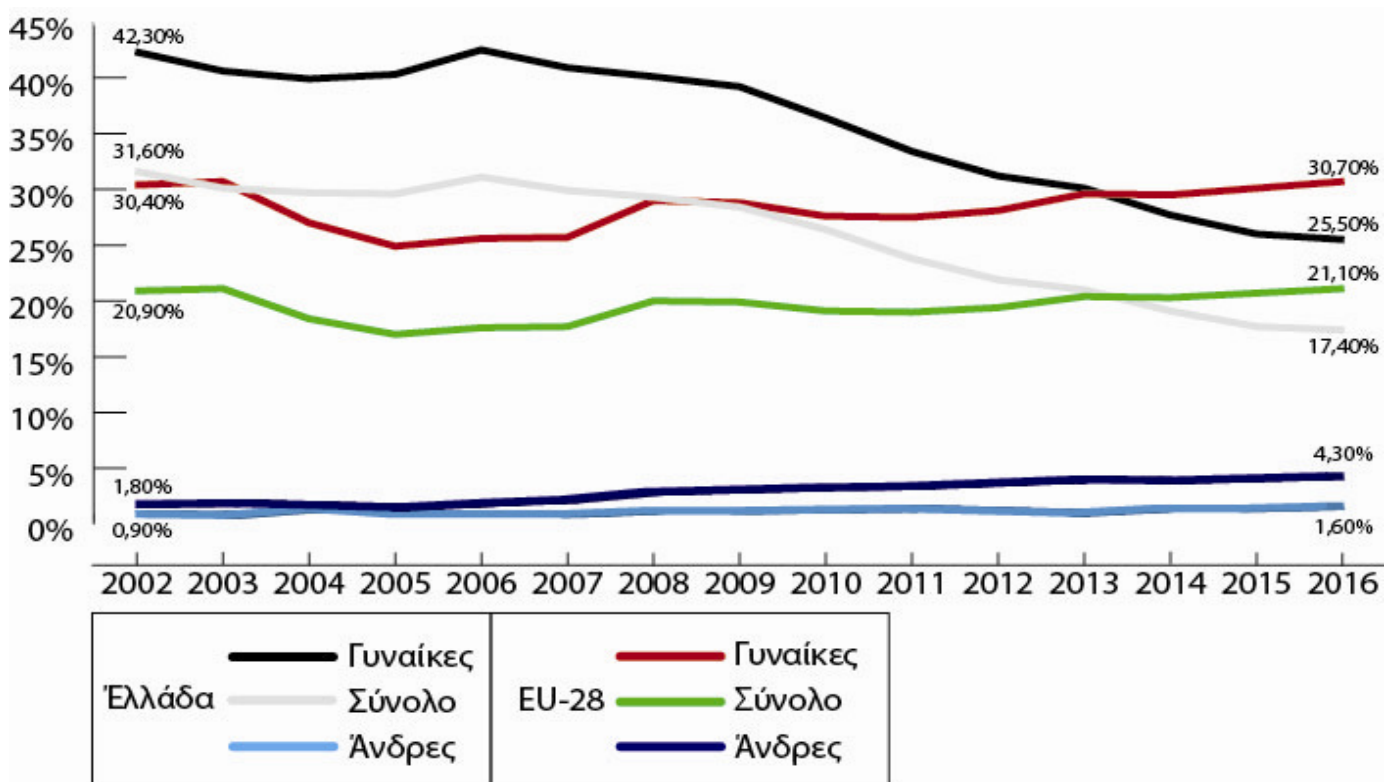
Παρατηρούμε ότι το 2015 το χάσμα επιχειρηματικότητας μεταξύ των δύο φύλων αμβλύνθηκε, γεγονός που είχε να συμβεί από το 2009. Επίσης πρόκειται για την 3^η συνεχόμενη χρονιά που καταγράφεται άνοδος του ποσοστού της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων, γεγονός που σημαίνει ότι συνιστά πλέον μία τάση.

Παρά τη μεγάλη δυσκολία στην αποτίμηση της πραγματικής εικόνας της επιχειρηματικότητας λόγω των θολών ορίων που την χωρίζουν από την αυτοαπασχόληση, οι γυναίκες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μεγάλο αριθμό δυσκολιών καθώς και εμπόδια στην ίδρυση και λειτουργία των επιχειρήσεών τους.

Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που συνιστούν τις ανισότητες μεταξύ των φύλων στην επιχειρηματικότητα είναι οι αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις οι οποίες περιορίζουν τη δυνατότητα για συνεχή δικτύωση, ενημέρωση/κατάρτιση και γενικά για δραστηριότητες που μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη και βελτίωση της επιχείρησης.

Ενδεικτικά, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2016 οι ευθύνες φροντίδας παιδιών και ενηλίκων στέρησαν την είσοδο στην αγορά εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε ποσοστό 30,7% για τις γυναίκες (αύξηση 3,2 μονάδων από το 2011) και μόλις 4,3% για τους άνδρες (αύξηση 0,9 μονάδας από το 2011) της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα είναι 25,5% για τις γυναίκες και 1,6% για τους άνδρες. Σε αντίθεση με την Ε.Ε., όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, το ποσοστό των γυναικών που δεν μπορούν να εργαστούν λόγω φροντίδας παιδιών και ενηλίκων έχει πτωτική τάση.

Γράφημα 10: Ποσοστά γυναικών, ανδρών που δεν μπορούν να εργαστούν λόγω φροντίδας παιδιών και ενηλίκων (συμπεριλαμβάνεται και το σύνολο) (Ελλάδα, EU-28, 2002-2016)

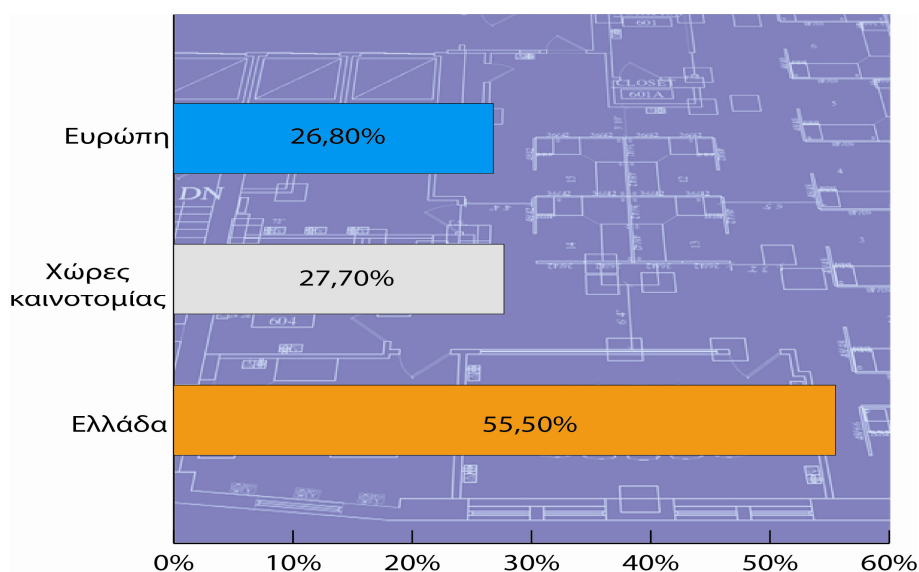
Επίσης, σύμφωνα με την έκθεση του IOBE, οι επιχειρήσεις που διευθύνονται από γυναίκες τείνουν να επικεντρώνονται σε τομείς λιανικής και υπηρεσιών όπου τα κέρδη και οι ευκαιρίες ανάπτυξης είναι χαμηλότερα, και σπάνια σε πιο κερδοφόρες βιομηχανίες όπως η κατασκευή, η ηλεκτρονική ή το λογισμικό. Οι άνδρες έχουν περισσότερες κοινωνικές συνδέσεις που τους επιτρέπουν να έχουν πρόσβαση σε επιχειρηματικές ευκαιρίες, πληροφορίες και επαφές. Με αυτόν τον τρόπο, οι γυναίκες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση από την αρχή, έχοντας λιγότερες επαγγελματικές συνδέσεις, πρότυπα ρόλων και ευκαιρίες καθοδήγησης, οι οποίες μπορούν μακροπρόθεσμα να επηρεάσουν δυσμενώς τις επιχειρήσεις τους.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, το 70% των γυναικών επιχειρηματιών μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορούν να λάβουν οικονομική στήριξη από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις τους να παρουσιάζουν συνολικό οικονομικό έλλειμμα της τάξης των 300 δις το έτος.

Μία άλλη κατηγορία του πληθυσμού που σχετίζεται με την επιχειρηματικότητα είναι οι λεγόμενοι «άτυποι επενδυτές» (informal investors). Πρόκειται για άτομα που χρηματοδοτούν τα ίδια κάποιο άλλο άτομο προκειμένου να ξεκινήσει μια νέα επιχειρηματική δραστηριότητα, χωρίς αυτά να εμπλέκονται ή να δραστηριοποιούνται άμεσα σε αυτή, δηλαδή δεν είναι ούτε ιδιοκτήτες/ριες, ούτε ασκούν καθήκοντα διοίκησης στη νέα επιχείρηση. Ουσιαστικά δηλαδή πρόκειται για άτομα που υποκαθιστούν επίσημους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς.

Ο ρόλος της στενής οικογένειας είναι καθοριστικός στην Ελλάδα και οριοθετεί emphaticά τη σχέση άτυπου επενδυτή και αποδέκτη της χρηματοδότησης: το 69,0% αφορούν άτομα του στενότερου οικογενειακού κύκλου και ακόμα ένα 15,5% σχέσεις του ευρύτερου οικογενειακού κύκλου. Έτσι συνολικά ένα συντριπτικό 85% των «άτυπων επενδυτών» είναι απλώς μέλη του στενότερου ή ευρύτερου οικογενειακού κύκλου, που ίσως και υπό την ψυχολογική πίεση της υψηλής ανεργίας αποφασίζουν να χρηματοδοτήσουν ένα εγχείρημα που ξεκινά κάποιο μέλος της στενής οικογένειας. Σύμφωνα με στοιχεία του IOBE, οι «άτυποι επενδυτές» στην Ελλάδα είναι γυναίκες, σε ποσοστό υπερδιπλάσιο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (55,5% έναντι 26,8%).

Γράφημα 11: Άτυποι επενδυτές - Γυναίκες

Για την άρση των ανισοτήτων που αναφέρονται στο παρόν σημείωμα και στο πλαίσιο της ενθάρρυνσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων έχει συμπεριλάβει στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2016-2020, στοχευμένες δράσεις για :

- Την προώθηση της αρχής της ισότητας στις επιχειρήσεις
- Την ενθάρρυνση της γυναικείας επιχειρηματικότητας (γενικότερα, αλλά και ειδικότερα στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία)
- Τη βελτίωση της θέσης των γυναικών στον αγροτικό τομέα
- Την συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την άντληση των στοιχείων είναι η Ελληνική Στατιστική Αρχή(ΕΛΣΤΑΤ), η Eurostat, η Παγκόσμια Τράπεζα, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.

Το **paratiritirio.isotita.gr** είναι ο διαδικτυακός κόμβος της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ι.Φ.). για τη συλλογή, ανάλυση, επεξεργασία και διάχυση στατιστικών δεδομένων και δεικτών που σχετίζονται με τις πολιτικές ισότητας των δύο φύλων.

Σκοπός του είναι η αποτύπωση των έμφυλων διαφοροποιήσεων σε 12 βασικά πεδία πολιτικής και η παρακολούθηση των τάσεων, εξελίξεων στην Ελλάδα σε βάθος χρόνου. Περιλαμβάνει 82 δείκτες φύλου που είτε έχουν υιοθετηθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, είτε σχετίζονται με ειδικότερες εθνικές προτεραιότητες. Οι δείκτες συνοδεύονται από τα μεταδεδομένα, καθώς και από έγγραφα που αφορούν σε συναφείς εκθέσεις και μελέτες.

Paratiritirio.isotita.gr

e-mail: paratiritirio@isotita.gr